

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ

1.2 ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

1.3 นโยบายและมาตรฐานการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ

1.4 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

1.1.1 ความหมายของยาเสพติด

ยาเสพติดมีหลายความหมายแตกต่างกันไปตามทัศนะอันเกิดจากความเข้าใจของบุคคลกลุ่มต่างๆ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้ให้คำนิยามของยาเสพติดว่า ยาเสพติด คือ สารเคมีที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้วก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพ และยังก่อความเสื่อมโทรมไปถึงสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ ยาเสพติดยังทำให้เกิดอาการดังต่อไปนี้ คือ

1. ทำให้เกิดความต้องการอย่างแรงกล้าทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะหายามาเสพให้ได้ต่อเนื่องเป็นระยะๆ และตกเป็นทาสของยาเสพติดตลอดไปไม่สามารถหยุดได้

2. ผู้เสพต้องการปริมาณในการเสพเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้ความหมายว่า ยาเสพติดหมายถึง ยาต่างๆ ที่รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข ได้ประกาศเป็นยาเสพติดให้โทษ ตามบัญชีที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยเน้นว่าอาจทำให้เสพติดและยังให้โทษผู้บริโภค

บราวน์ (Brown, 1972 : 1015 - A) กล่าวว่า ยาเสพติดให้โทษ คือ สิ่งที่เกิดพิษเรื้อรังและก่อความเสื่อมโทรมต่อผู้เสพและสังคม ยาเสพติดต้องมีลักษณะดังนี้

1. ทำให้ผู้เสพยามีความต้องการอย่างมาก ต้องเสาะแสวงหายามาเสพให้ได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด
2. ผู้เสพยาต้องเพิ่มปริมาณของยาที่ใช้เสพให้มากขึ้นเรื่อยๆ ตามระยะเวลาที่ผ่านไป
3. ยาทำให้ผู้เสพยามีความต้องการเกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจเมื่อไม่ได้เสพ

ตามหลักทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ไม่ว่าสารใดก็ตามที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดความต้องการอยากเสพต่อไปอีก เสพบ่อยขึ้นจนในที่สุดต้องเสพเป็นประจำถือว่าเป็นยาเสพติด ยาเสพติดบางชนิดความต้องการทางร่างกายที่ต้องการเสพยาอาจแสดงออกอย่างรุนแรงและเมื่อไม่ได้เสพหรือหยุดเสพยาจะมีอาการไม่สบายทางกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง กระวนกระวาย อาเจียนอย่างรุนแรง อาจหนาวสั่นสะท้าน หัวใจเต้นแรง ความดันเลือดสูง บางชนิดอาการทางกายอาจไม่ปรากฏเด่นชัด หรือไม่ปรากฏให้สังเกตได้ แต่จิตใจอยากเสพยาและมีแรงผลักดันให้แสวงหายามาเสพต่อไป สารใดที่ก่อให้เกิดอาการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังกล่าว ถือว่าเป็นยาเสพติดทั้งสิ้น (วัชร พุ่มทอง, 2542 : 12)

กล่าวโดยสรุป ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่มีการเสพเป็นองค์ประกอบจะเป็นยาหรือไม่ก็ตามซึ่งสิ่งนั้นเมื่อเข้าสู่ร่างกายจะด้วยวิธีใดก็ตามจะเข้าไปก่อความผิดปกติในการทำงานของร่างกายในส่วนต่างๆ ของผู้เสพให้แปรปรวนไปจากสภาวะปกติโดยฉับพลันและถ้าไม่ได้เสพยาจะมีการทรมานทรมาน จนกว่าจะได้รับสิ่งเสพยาชนิดนั้นเข้าสู่ร่างกายใหม่

1.1.2 ประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษ แบ่งออกเป็น 5 ประเภทตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 135 พ.ศ. 2539 และกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังนี้

ประเภทที่ 1 เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง กฎหมายห้ามไม่ให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง เว้นแต่เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นที่นำมาใช้

เพื่อประโยชน์ ทางารแพทย์ตามที่ทรงสาธารณสุขจะอนุญาตเฉพาะรายหรือเฉพาะกรณี ที่เห็นสมควร ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ เฮโรอีน แอมเฟตามีน แอล.เอส.ดี เป็นต้น

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไปซึ่งกฎหมายห้ามผู้ใดเสพ ผลิต นำเข้า หรือส่งออก แต่สามารถจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองได้โดยผู้มีสิทธิ์ขออนุญาตคือ แพทย์ เภสัชกร ทันตแพทย์ หรือสัตวแพทย์ ยาเสพติดประเภทนี้ ได้แก่ มอร์ฟีน โคเคน ผิ่น เป็นต้น

ประเภทที่ 3 เป็นยาสำเร็จรูปที่ผลิตขึ้นตามทะเบียนตำรับที่ได้รับอนุญาต จากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว ได้แก่ ยาแก้ไอที่มีตัวยาโคเคอิน หรือยาแก้ท้องเสียที่มีตัวยา โดเฟนอกซิน ยานั้ดระงับปวดต่างๆ เช่น มอร์ฟีน เพทิดีน ซึ่งสกัดมาจากฝิ่น ยาแก้ปวดที่มี โดเคอินผสมอยู่ เป็นต้น ยาเสพติดประเภทนี้มีประโยชน์ทางการแพทย์

ประเภทที่ 4 เป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 และ ประเภท 2 ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น อาเซติค แอนไฮไดรด์ อาเซติลคลอไรด์ เป็นสารเคมี ที่มีกลิ่นฉุนและระคายเคืองมาก รับประทานไม่ได้

ประเภทที่ 5 เป็นยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้อยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

โดยมากยาเสพติดประเภท 4 และ 5 นั้นอนุญาตให้มีไว้ในครอบครองได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษเป็นรายๆ ไป แต่ในทางปฏิบัติยาเสพติดให้โทษ ในประเภท 5 จะไม่มีการอนุญาตให้มีไว้ในครอบครอง

การจำแนกยาเสพติดตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. กลุ่มที่กระตุ้นประสาท ยาเสพติดกลุ่มนี้ถ้าเสพปริมาณน้อยจะทำให้มี อาการแจ่มใส ทำงานกระฉับกระเฉง ความคิดว่องไว แต่ถ้าเสพปริมาณมากจะทำให้ใจสั่น กระวน กระวาย แน่นหน้าอก หวาดระแวง คลุ้มคลั่ง ไข้สูง ความดันโลหิตสูง ทำให้ชัก เส้นเลือดในสมอง แตกและอาจทำให้เสียชีวิต ยาเสพติดกลุ่มนี้ ได้แก่ ยากลุ่มแอมเฟตามีน ยาบ้า ยาอีกระท่อม โดเคน เป็นต้น

2. กลุ่มยาคดประสาท ยาเสพติดกลุ่มนี้ถ้าเสพปริมาณน้อยจะคลายเครียด อารมณ์ดีถ้าเสพปริมาณมากจะทำให้ใจสั่น จะมีอาการเหมือนเมาสุรา เดินเซ พุดอ้อแอ้ หยิบจับของไม่ถนัด เวลาขับรถจะเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย และถ้าเสพนอนติดเมื่อมีอาการขาดยา จะชักได้ หากใช้ยาร่วมกับแอลกอฮอล์จะเสริมฤทธิ์ในการกดการหายใจ ทำให้เสียชีวิตได้

ยาเสพติดกลุ่มนี้ ได้แก่ มอร์ฟิน เฮโรอิน ยานอนหลับรวมทั้งสารระเหย เช่นทินเนอร์ น้ำมัน เบนซิน แล็กเกอร์ กาว เป็นต้น

3. กลุ่มยาหลอนประสาท ยาเสพติดกลุ่มนี้เมื่อเสพแล้วทำให้เกิดจินตนาการ หลุดออกจากโลกแห่งความเป็นจริง เกิดภาพหลอน หูแว่ว หลงผิดในขณะเสพ ทำให้เกิดอันตราย ต่อตนเองและผู้อื่น ถ้าใช้เป็นเวลานานจนเกิดอาการติดยา จะมีอาการทางจิตประสาทหลอนได้ ยาเสพติดกลุ่มนี้ ได้แก่ แอล.เอส.ดี. ยาเค เห็ดขี้ควาย และลำโพง เป็นต้น

4. ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือ ทั้งกระตุ้น กด และหลอนประสาท ร่วมกัน ได้แก่ กัญชา ผู้เสติดมกมีอาการหวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตัวเองไม่ได้ นิสัยผิดเพี้ยน และสุดท้ายกลายเป็นโรคจิต

1.1.3 โทษพิษภัยของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2544 : 14)

กล่าวถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติดว่า ก่อให้เกิดความเสียหาย ดังนี้

1. ด้านผู้เสพ

- 1.1 สุขภาพร่างกาย และจิตใจไม่ปกติ
- 1.2 อ่อนแอ เกียจคร้าน
- 1.3 เสียบุคลิกภาพ
- 1.4 ทำลายชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล
- 1.5 เป็นที่รังเกียจของสังคม
- 1.6 สูญเสียเงิน และทรัพย์สิน

2. ทางด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 บั่นทอนประสิทธิภาพในการผลิต
- 2.2 สูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์
- 2.3 เป็นผลกระทบกระเทือนต่อรายได้ของตนเอง และประเทศชาติ

3. ทางด้านสังคม

- 3.1 เกิดอาชญากรรมต่างๆ
- 3.2 เพิ่มรายจ่ายในการปราบปราม
- 3.3 เกิดความไม่สงบภายในประเทศมากขึ้น
- 3.4 สูญเสียเจ้าหน้าที่ในการป้องกันปราบปราม และบำบัดรักษา
- 3.5 เพิ่มภาระภาษีแก่ประชาชน

ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำภาคเหนือ (2546 : 9 - 10) กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากโทษและพิษภัยของยาเสพติดว่ามีผลเสียอย่างมหาศาลในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

ยาเสพติดทำให้สูญเสียทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้เสพ ต้องสูญเสียเงินทองไปโดยไม่เกิดประโยชน์ใดๆ เลย รัฐต้องสูญเสียงบประมาณเพื่อดำเนินการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดเป็นจำนวนมาก

2. ด้านสังคม

ยาเสพติดทำให้ผู้เสพเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบ ก่ออาชญากรรม เกิดปัญหาโสเภณี ปัญหาการว่างงาน ยาเสพติดจึงนับว่าเป็นตัวทำลายความสงบสุขของสังคม

3. ด้านทรัพยากรของประเทศ

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ คือ ทรัพยากรมนุษย์ ประเทศที่ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพต่ำ การพัฒนาประเทศย่อมเป็นไปได้ยาก ประชาชนที่ติดยาเสพติดย่อมเป็นประชาชนที่ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน ขาดแรงจูงใจในการประกอบกิจกรรมใดๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก

4. ด้านความมั่นคงของชาติ

ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศ คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของสังคม และความมั่นคงทางการเมือง ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งอ่อนแอลงด้วยยาเสพติด ก็จะมีผลกระทบต่อประเทศชาติในที่สุด

กรมการแพทย์ (2541 : 21) กล่าวถึงพิษภัยของยาเสพติดว่ามีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพเป็นอย่างมากดังนี้

1. ผลกระทบต่อร่างกาย

ยาเสพติดที่มีสารออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท คือ แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน เป็นองค์ประกอบ สารเหล่านี้จัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงประเภท 1 ที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาททำให้ตื่นตัวอยู่เสมอ อัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดขยายตัว หลอดลมขยายตัว บางคนจะมีอาการปวดหลัง ปากแห้ง ท้องไส้ปั่นป่วน น้ำหนักลด เนื่องจากแอมเฟตามีนไปกดศูนย์ควบคุมความหิวในสมองจึงทำให้ไม่รู้สึกริหิว การที่ได้รับยาเกินขนาดจะทำให้เกิดอาการมึนงง สับสน มีอาการสั่นตาม มือตามเท้าและตามร่างกาย ประสาทหลอน มีอาการตื่นตัว หัวใจเต้นผิดปกติและอาจหมดสติได้ การได้ยาเกินขนาดอาจทำให้

ชักและมีอาการโคม่า อาจมีการคลื่นไส้อาเจียนร่วมด้วย การได้รับยาเกินขนาด กล้ามเนื้ออาจบิดตัว ลั่น เพ้อคลั่ง สับสน ประสาทหลอน

2. ผลต่อการนอนหลับ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และในระหว่างปี 1950 มีการใช้แอมเฟตามีนกันอย่างกว้างขวางเพื่อทำให้ไม่่วงสำหรับทหารที่อยู่เวรยาม คนขับรถบรรทุกใช้ในการขับรถทางไกล นักเรียนใช้เพื่อเตรียมตัวหนังสือสอบ และจากการศึกษาพบว่า แอมเฟตามีนทำให้นอนไม่หลับเนื่องจากยาไปกดประสาทที่เกี่ยวกับการนอนหลับ และอาจมีอาการดื้อยาได้

3. ผลกระทบต่อพฤติกรรมและประสิทธิภาพในการทำงาน

ฤทธิ์ของแอมเฟตามีนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และพฤติกรรม คือ ทำให้ผู้ใช้อยู่มีความรู้สึกดี ทำให้อารมณ์ดี เกิดอาการเบิกบานมีความสุข อาการเหนื่อยล้าหายไป มีความกระตือรือร้นมากขึ้น สมอแง่มใสมีความรู้สึกอยากทำงานให้เสร็จ กระฉับกระเฉง อาการเหล่านี้จะเห็นได้ชัดหลังจากใช้ยาแล้ว 3 ชั่วโมง ความรู้สึกบางอย่างจะอยู่ได้นานถึง 6 ชั่วโมง ส่วนอาการเคลิ้มสุข (Euphoria) จะเกิดหลังจากอาการซึมเศร้าซึ่งกินเวลานานหลายชั่วโมงหลังจากการใช้ยา

ถ้าได้รับยานาสดสูงโดยการฉีดหรือการสูดดม ซึ่งเป็นวิธีการเสพยาที่นิยมกันมากที่สุดในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาจะทำให้เกิดความเคลิ้มสุขและมีความพึงพอใจมาก (Ruches) การฉีดหรือการสูดดมยา ทำให้ระดับยาในโลหิตสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและแพร่ไปสู่สมองเร็วขึ้น หัวใจจะเต้นเร็วมาก กล้ามเนื้อทุก ๆ มัดในร่างกายจะสั่น เต็มไปด้วยความสุข ผู้ติดยาจะมีความต้องการทางเพศเพิ่มขึ้น นอกจากนี้แอมเฟตามีนทำให้เกิดอาการกระตือรือร้น สมอแง่มใส อาการนี้เกิดนานถึง 20-30 นาที และตามด้วยอาการซึมเศร้าน้อยอย่างอ่อน เรียกว่า Comedown หรือ Letdown ในบางครั้งผู้ที่ได้รับแอมเฟตามีนและเกิดอาการ Ruches จะมีอาการแปลก ๆ ร่วมด้วยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น ติงสายนาฬิกา หรือสายโทรศัพท์ซ้ ๆ การรื้อค้นกระเป๋าแล้วเก็บใส่คืนเหมือนเดิม ขณะที่กำลังอยู่ในช่วงนี้จะไม่กิน ไม่ดื่มหรือไม่ไปห้องน้ำเลย และจะหงุดหงิดมากถ้าพฤติกรรมแปลก ๆ เหล่านี้ถูกขัดจังหวะ

4. ผลต่ออาการผิดปกติทางจิต ความก้าวร้าวรุนแรง (Violence)

การได้รับแอมเฟตามีนในระดับสูงอาจทำให้เกิดอาการทางจิต (Amphetamine Psychosis) คือมีอาการหลอนทางหู เห็นภาพหลอน มีอาการหวาดระแวงว่าจะมีคนมาทำร้าย เห็นภาพขนาดใหญ่โต บางครั้งอาจมีพฤติกรรมก้าวร้าวถึงขั้นทำร้ายผู้อื่น อาการทางจิตเนื่องจากการใช้ยานี้จะเกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นว่าผู้เสพนั้นจะเคยมีประวัติว่าเป็นโรคจิตมาก่อน

หรือไม่ก็ตาม กว่าอาการเหล่านี้จะหายไปก็ใช้เวลาหลายวัน และหายไปโดยปราศจากฤทธิ์ตกค้าง หากผู้เสพนั้นไม่มีอาการผิดปกติทางจิตมาก่อน

พฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดจากการใช้แอมเฟตามีนติดต่อกันนานมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของผู้ใช้ ซึ่งอาจเป็นลักษณะก้าวร้าวรุนแรง หวาดระแวงว่าคนอื่นจะทำร้ายตนจึงทำร้ายคนอื่นก่อน แม้ว่าอาการเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่บ่อยนักแต่ก็ไม่สามารถทำนายได้ เพราะเป็นอาการที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันที นอกจากนี้ หลังจากได้รับยาซ้ำๆ จะเกิดอาการดื้อยา (Tolerance) นั่นคือ คนที่ได้รับแอมเฟตามีนซ้ำๆ การกดความหิวจะหายไป ใน 2 สัปดาห์ ผลต่อหัวใจและความดันเลือดก็จะหายไป ใน 2 สัปดาห์เช่นกัน สำหรับผู้ใช้แอมเฟตามีนนานๆ จะต้องเพิ่มปริมาณการใช้ยาสูงขึ้นซึ่งอาจถึง 15,000 มิลลิกรัมใน 1 วันซึ่งเท่ากับ 1,000 เท่าของคนปกติส่งผลให้นอนไม่หลับและดื้อยา

5. อันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harmful Effects)

การได้รับยาขนาดต่ำๆ จนถึงขนาดสูงๆ การได้รับยาบ้าเป็นครั้งคราว และการใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานโดยใช้กลวิธีหลากหลายในการนำยาเข้าสู่ร่างกาย เช่น การกิน การดื่ม การฉีดเข้าเส้นโลหิต การสูดดม มีผลต่อร่างกายแตกต่างกัน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ขนาดและวัตถุประสงค์ในการใช้ยาบ้ากับผลที่เกิดกับร่างกาย

ขนาดของยาที่ใช้	ผลและอันตรายต่อร่างกาย
1. ใช้ขนาดต่ำๆ เพื่อรักษาเด็กที่เป็น hyperactivity	-เด็กมีการเจริญเติบโตช้าลง
2. ใช้ระยะสั้นๆ และใช้ปริมาณน้อยๆ เพื่อให้ ขับรถยนต์ อ่านหนังสือได้นานขึ้น	-ช่วยในการทำงานบางส่วนดีขึ้น ช่วยขจัดความเหนื่อยล้าในการทำงาน
3. ใช้ติดต่อกันนานๆ เพื่อขับรถยนต์ ทางไกล และอ่านหนังสือนานๆ	-มีอาการประสาทหลอน กระวนกระวาย มีแรงความคิดสับสน พุดมากไม่มีเหตุผล ความดันโลหิตสูงขึ้นมีอาการหัวใจผิดปกติ
4. หยุดใช้ยาทันที	-อาการถอนยา ชี้นิ้วเท้า มีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายเมื่อยาล้าอ่อนเพลีย มีปัญหาเกี่ยวกับการนอนหลับ
5. ใช้ติดต่อกันนานๆ โดยวิธีฉีดเข้าเส้นโลหิต	-มีผลโดยตรงต่อหัวใจและระบบหมุนเวียนโลหิต หัวใจเต้นผิดปกติ ความดันโลหิตเพิ่มขึ้น เกิดเลือดออกในร่างกายน อาจทำให้เส้นโลหิตในสมองแตกเป็นอัมพาต อาจถึงตายได้ -ติดเชื้อเอดส์ คับอัสเสบจากการใช้เข็มฉีดยาติดเชื้อ -ขาดสารอาหาร ร่างกายผอมมาก -ร่างกายไม่แข็งแรง ไม่มีภูมิต้านทานโรค
6. ใช้ยาขนาดสูงๆ	-มีอาการสับสน ต่อต้านสังคม ก้าวร้าว รุนแรงมีอาการทางจิตประสาทอย่างรุนแรง ก่อคดีร้ายแรงและอาจถึงตาย
7. ใช้ยาขนาดต่ำๆ	-มีอาการแข็งตัวของอวัยวะเพศนานขึ้นและช่วยให้มีการหลั่งได้ช้าลงในบุรุษ ส่วนสตรีทำให้เกิด Orgasm
8. ใช้ยาขนาดเพิ่มขึ้น	-เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศขณะที่ได้รับยา เช่น ร่วมเซ็กสมู
9. ใช้ยาในขณะตั้งครรภ์	-ทำให้เด็กผิดปกติ เกิดปัญหาทั้งทางร่างกายและทางพฤติกรรม
10. ใช้ยาเกินขนาด (Overdose) ระหว่าง 500 – 630 มิลลิกรัม	-ใช้ยามากเกินไปทำให้เกิดอาการใช้สูง ปวดศีรษะมาก เป็นลมหมดสติ การหายใจถูกกด มีเลือดออกในร่างกายน และส่วนมากจะตายเนื่องจากหัวใจวาย

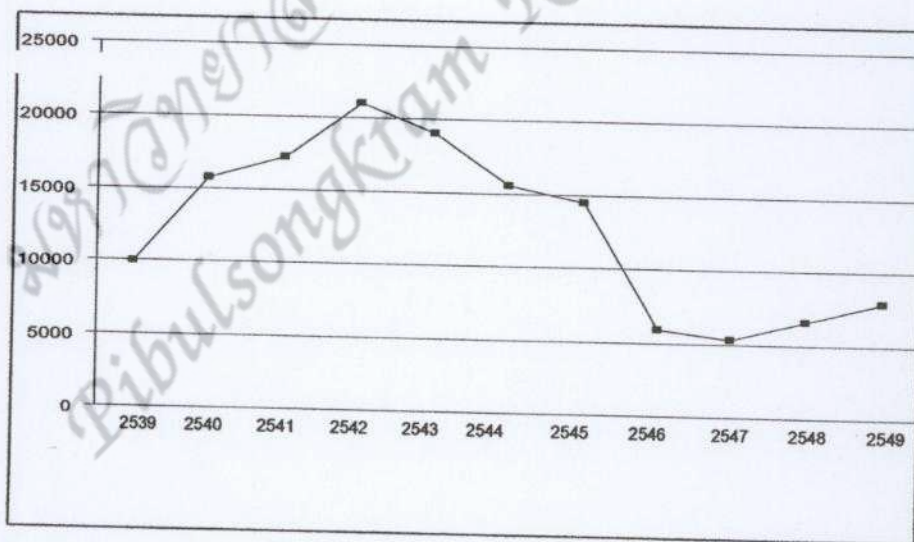
ที่มา : กรมการแพทย์ (2541 : 32)

1.2 ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาได้ทวีความรุนแรงขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาซึ่งมีการใช้ยาเสพติดที่ร้ายแรงเกือบทุกประเภท โดยเฉพาะยาบ้าในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาได้ทวีความรุนแรงขึ้น

นับตั้งแต่ ปี 2538 เป็นต้นมา ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามีได้มีแต่การเสพยาเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ขายให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยตนเอง ซึ่งมีทั้งลักษณะของการขายเพื่อหารายได้สำหรับการได้ยาเสพติดมาใช้กับตนเองและการขายในลักษณะของการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการค้ายาเสพติดรายย่อยที่ทำการตลาดขายตรงเข้าไปในสถานศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : ความน่า)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ประมาณการจำนวนนักเรียนที่ใช้ยาเสพติดเมื่อปี พ.ศ. 2536 ว่ามีจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดทั้งสิ้น 71,666 คน โดยนักเรียนที่ใช้ยาเสพติดที่พบมากที่สุดเ็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 53,373 คน ภาคกลาง 7,360 คน และภาคเหนือ 4,968 ตามลำดับ ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา การแพร่ระบาดของยาเสพติดเริ่มเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และแพร่ระบาดเข้ามาในสถานศึกษาซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กทั่วประเทศช่วง ปี 2539 – 2549 เมื่อพิจารณาเฉพาะคดียาเสพติด พบว่า จำนวนคดีได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจากจำนวน 9,957 คดี ในปี 2539 เพิ่มขึ้นสูงสุดเป็น 21,009 คดี ในปี 2542 และลดลงช่วงทำสงครามกับยาเสพติดเหลือ 2,897 คดี แต่กลับเพิ่มสูงขึ้นมาอีกในปี 2548 สำหรับในปี 2549 จำนวนคดีช่วงเดือนมกราคม – พฤศจิกายน มีถึง 7,893 คดี

ภาพประกอบ 1 สถิติคดีประจำปี 2539 – 2549, กรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2547 : 4)

ผลกระทบของปัญหาการใช้ยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนนำมาซึ่งความเสียหายและการสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญอันเป็นกำลังของชาติในอนาคต ความล้มเหลวทางการศึกษา ความเสียหายทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่คาดหวังจากการที่ลูกหลานจะจบการศึกษาและมีงานทำ ปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด และโรคภัย เช่น เอชไอวี ที่ได้รับมาอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาการป่วยทางจิตจากการใช้ยาต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้เซลล์สมองถูกทำลาย กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายที่จะเร่งรัดการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างเร่งด่วนโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานดังนี้

1. มุ่งควบคุมการขยายตัวของปัญหาการใช้ยาเสพติดในสถานศึกษาด้วยการเร่งรัดการป้องกันและปราบปรามการแพร่กระจายของยาเสพติดในสถานศึกษา เร่งรัดการแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มติดยาเสพติดและกลุ่มเสี่ยงที่เริ่มมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน
2. รณรงค์สร้างกระแสต่อต้านการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สร้างความตระหนักในปัญหายาเสพติดและแสวงหาความร่วมมือในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยให้ความรู้ ความเข้าใจในโทษพิษภัยและโทษทางกฎหมาย ตลอดจนให้การศึกษากับชนวนการค้ายาเสพติดและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้แก่ นักเรียน ครู - อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา
3. พัฒนาบุคลากรแกนนำเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาโดยครู - อาจารย์ และผู้บริหาร ผู้นำนักเรียน ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่จะไปดำเนินงานในภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตนให้มีประสิทธิภาพ
4. ศึกษาวิจัยปัญหาและพัฒนารูปแบบ แนวทางในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นต้นแบบให้สถานศึกษาต่างๆ ได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาของตน

การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดดังกล่าวข้างต้น ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ครู-อาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรวมพลังกันสร้างภูมิคุ้มกันโรงเรียน และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : ความนำ)

1.2.1 สาเหตุของปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษา

ผลจากการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุของปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเรื่อง โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับการแพร่ระบาดของยาบ้า : กรณีศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา (จิระพันธ์ ไตรทิพจรัส, 2542 : 87 - 90) ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับโรงเรียนในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการสีขาว เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การพนัน สื่อลามกอนาจาร และการทะเลาะวิวาท (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2542 : 55 - 74) ผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินการและปัญหาอุปสรรคในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2540 : 68 - 80) พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาและในสังคมไทยปัจจุบัน ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคม หมายถึง การจัดระเบียบทางสังคมซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูซึ่งเป็นระบบสัมพันธ์แนวดิ่งแบบสั่งการ ครูทำงานเฉพาะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพิกเฉยต่อปัญหายาเสพติด ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ครูมีอำนาจเผด็จการต่อนักเรียน โดยปราศจากการตรวจสอบการควบคุมทางสังคมจากภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูด้วยกันเป็นความสัมพันธ์แนวราบระหว่างครูในหมวดวิชาเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างนักกับนักเรียนด้วยกันมี 5 ลักษณะ คือ 1) แบบยอมรับผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียนได้ 2) แบบยอมรับกันในกลุ่มเด็กนักเรียน 3) แบบยอมรับกันในกลุ่มเด็กนักเรียนเกร 4) แบบยอมรับและเกรงกลัวกันแบบกลุ่มมาเฟีย 5) แบบเอื้ออาทรกันในกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนในโรงเรียนได้รับการจัดระเบียบทางสังคมนักเรียนทั้ง 5 กลุ่มนี้ย่อมมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการท้าทายระเบียบของโรงเรียน ยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบ มีการต่อรอง หลบครูไปมั่วสุมในห้องน้ำและมุมอับของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าวมีผลต่อระยะห่างทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียน ครูบางคนขาดความรักและความเอื้ออาทรต่อนักเรียน ขาดการควบคุมจากภายใน การควบคุมบังคับจากภายนอกไม่ได้ผล โครงสร้างทางสังคมเช่นนี้มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน

2. เงื่อนไขที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา คือ

2.1 บริบทภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนและสภาพแวดล้อมรอบๆ โรงเรียนที่มีแหล่งยาเสพติด ซื้อมาได้ง่าย ราคาไม่แพงมากนัก ผู้ขายมีกำไรมากในการจำหน่าย บริบทเหล่านี้มีผลต่อการเพิ่มปริมาณผู้ค้ายาเสพติด ประกอบกับระยะห่างทางสังคมหรือช่องว่างทางสังคมในโรงเรียนกับนอกโรงเรียนมีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนเป็นอย่างมาก

2.2 บริบทภายในโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมีขนาดใหญ่ โครงสร้างภายในโรงเรียนใหญ่ ขั้วซ้อนเกินกว่าจะควบคุม นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อยาเสพติด การจัดการ

ของโรงเรียนให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต้องเดินเรียน จัดแผนการเรียนไม่เหมาะสม ให้การบ้านมากเกินไป การวัดผลประเมินผลยืดหยุ่นมากเกินไป มีชั่วโมงว่างติดกันหลายชั่วโมง จัดห้องน้ำไว้นอกอาคารเรียนและห่างจากการควบคุม ห้องน้ำทึบและมีทางเข้าออกหลายทาง อาคารเรียน รื้อโรงเรียน มีลักษณะไม่เหมาะสมเพราะสามารถนำยาเสพติดเข้าสู่โรงเรียนได้ง่าย และขายง่ายเพราะไม่มีคนควบคุม การควบคุมไม่ได้ผลเนื่องจากโรงเรียนไม่สามารถเอาผิดได้ บริบทเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน

2.3 เครือข่ายการแพร่ระบาดของยาเสพติด จากการศึกษาวิจัย พบว่า การเข้าไปติดยาเสพติดของนักเรียนจะดำรงอยู่ได้นั้น นักเรียนต้องมีกลไกในการหาเงิน มาซื้อยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ การหาเครือข่ายในการจัดหาเสพติดมาเสพจากแหล่ง ยาเสพติดในโรงเรียนและนอกโรงเรียนมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการแพร่ระบาดของยาบ้า ในโรงเรียนซึ่งแบบแผนของเครือข่ายมีอยู่ 5 แบบแผนดังนี้

2.3.1 นักเรียนที่เป็นผู้ขายรับยาเสพติดจากผู้จำหน่ายรายใหญ่ โดยตรงและนำมาจำหน่ายในโรงเรียน

2.3.2 นักเรียนที่เป็นผู้ขายรับยาเสพติดจากผู้จำหน่ายรายย่อย

2.3.3 ผู้จำหน่ายรายย่อยนำยาเสพติดมาส่งให้กับนักเรียน ที่เป็นผู้ขายที่รวัดด้านหลังโรงเรียน

2.3.4 นักเรียนที่เป็นผู้ขายรายย่อย และมาเรียนเป็นครั้งคราว นำยาเสพติดมาขายในโรงเรียน

2.3.5 คนนอกที่เป็นผู้ขายรายย่อยเข้ามาขายยาเสพติดด้วย ตนเองในโรงเรียน จากนั้นนักเรียนผู้ซื้อจะนำยาเสพติดไปใช้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม 1 – 3 คน

2.4 การมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากร ทุกฝ่ายในโรงเรียนด้วยกันมีน้อย รวมทั้งการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด สื่อลามกอนาจาร การพนัน การทะเลาะวิวาท มีจำนวนน้อยมากที่จะร่วมดำเนินการกับ โรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ครู – อาจารย์ส่วนใหญ่ บุคคลภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน NGO ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยมาก ในกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

2.4.1 การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารต่างๆ

2.4.2 การมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน

2.4.3 การมีส่วนร่วมกำกับ ติดตาม และประเมินผล

2.5 สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีแนวทางในการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ร่วมประชุม วางแผน ดำเนินงาน กำกับ ติดตาม และประเมินผลโครงการโรงเรียนสีขาว ต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจช่วยเหลือ ควบคุม แหล่งมั่วสุ่มในบริเวณใกล้เคียงและรอบๆ โรงเรียน จัดสายตรวจเข้าตรวจตราในโรงเรียนเป็นประจำโดยเปลี่ยนแปลงเวลาตามความเหมาะสม ช่วยสอดส่องนักเรียนที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบน เป็นที่ปรึกษาและเป็นที่พึ่งของโรงเรียนในกรณีเกิดปัญหาเร่งด่วนและเป็นสื่อกลาง ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.2.2 ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

โดยที่ยาเสพติดมีสารสำคัญคือ สารกระตุ้นประสาทเป็นองค์ประกอบ ประมาณร้อยละ 22 ของน้ำหนักยาเสพติดแต่ละเม็ด สารเหล่านี้ถูกจัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิด ร้ายแรงประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2539 ดังนั้น ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยการผลิต นำเข้า ส่งออก เสพ ครอบครอง หลอกหลวง ขู่เข็ญ ยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพ จึงมีความผิดตามกฎหมาย ดังนี้

ตาราง 2 ความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทยาบ้า ยาอี เฮโรอีน และ
บทลงโทษ

ความผิดตามกฎหมาย	บทลงโทษ
ผลิต นำเข้า ส่งออก (มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 20 กรัม ขึ้นไป)	- จำคุกตลอดชีวิต - ประหารชีวิต
จำหน่าย (มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 20 กรัม ขึ้นไป ถือว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย)	- จำคุก 5 ปีถึงตลอดชีวิต และปรับ 50,000 — 500,000 บาท (20 กรัมขึ้นไปแต่ไม่ถึง 100 กรัม) - จำคุกตลอดชีวิต (100 กรัมขึ้นไป) - ประหารชีวิต
ครอบครอง (มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่ถึง 20 กรัม) เสพ	- จำคุก 1 ปีถึง 10 ปี และปรับ 10,000 — 100,000 บาท - จำคุก 6 เดือนถึง 10 ปี และปรับ 5,000 — 100,000 บาท
หลอกลวง ชูเชิญ ช่มชู้ใจให้ผู้อื่นเสพ	- จำคุก 2 — 20 ปี และปรับ 20,000 — 200,000 บาท
ถ้ากระทำโดยมีอาวุธ	- จำคุก 4 — 30 ปี และปรับ 40,000 — 300,000 บาท
ถ้ากระทำกับหญิงและผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพ	- ประหารชีวิต - จำคุก 1 — 5 ปี และปรับ 10,000 — 50,000 บาท

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, (2546 : 15)

1.3 นโยบายการดำเนินงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน
อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้เป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ
จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ และมีการพัฒนาที่สมดุล
รอบด้าน เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรมตามความคาดหวังของสังคม ในขณะที่กระบวนการ
การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

และก่อให้เกิดปัญหาในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การปกครอง ด้านสังคม และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนัน สื่อลามกอนาจาร และ การทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังให้สถานศึกษาทุกสังกัด ทุกโรงเรียน สามารถใช้กระบวนการเชิงระบบโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อเสริมความเข้มแข็งของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดจนสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานและผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

การแพร่ระบาดของยาเสพติดไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา ในทุกระดับชั้นแม้แต่ในชั้นประถมศึกษา กระทรวง ศึกษาธิการ ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดที่มีผลกระทบโดยตรงต่อเด็ก เยาวชนในสถานศึกษาและต่อประเทศชาติ จึงกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 15 – 16)

1. ให้สถานศึกษานำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยในปัญหายาเสพติดมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน นักศึกษา ตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดกระตุ้น และปลูกจิตสำนึกในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับเพศ วัย และฐานะ
2. ปฏิรูปหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างทักษะชีวิต และพัฒนาศักยภาพของนักเรียน
3. สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน จัดระบบดูแล ฝ้าระวัง ป้องกันกลุ่มเป้าหมายนักเรียนที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด (Potential Demand) ไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
4. สร้างบรรยากาศอบอุ่นภายในโรงเรียน โดยการมอบหมายให้ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นให้คอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมและให้คำปรึกษาเด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิด และดำเนินการตามระบบดูแลนักเรียน พร้อมกวาดขัน กำชับให้นักเรียนไม่ให้ออกจากเขตสถาน หลังเวลา 22.00 น
5. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบ ปราศจากมุมอับ ควบคุมปัจจัยเสี่ยงบริเวณรอบสถานศึกษา และประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานอื่นให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง
6. ถือเป็นนโยบายที่จะดูแลนักเรียนที่เสพยาเสพติดในฐานะผู้ป่วยโดยไม่ไล่ออก และให้ส่งไปบำบัดทุกราย ตลอดจนให้ความคุ้มครองนักเรียนที่ถูกหลอกลวงหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจำหน่ายยาเสพติด

7. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด ต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาด ทั้งทางวินัยและทางกฎหมายโดยให้ออกจากราชการไว้ก่อน

8. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง หากละเลยหรือปกปิด ไม่เอาใจใส่ ไม่รับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการลงโทษ

9. ให้ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่งและการโอนย้ายของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา

10. ผู้บริหารระดับสูงและผู้ตรวจราชการจะต้องร่วมกันรณรงค์เพื่อลดเป้าหมายสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้หมดไป และให้กำกับติดตามการแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สำหรับพื้นที่ที่ทำได้ให้ยกย่องชมเชย

1.3.1 ยุทธศาสตร์ มาตรการในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 17 - 20) มอบหมายให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนให้ปิดกันโอกาสการใช้ยาเสพติดของเยาวชนทุกวิถีทาง โดยเน้นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทางเลือก ส่งเสริมความสามารถพิเศษ หล่อหลอมบุคลิกภาพพึ่งตนเอง และฝึกฝนอบรมทักษะชีวิตเพื่อให้มีวิจารณญาณ สามารถจำแนกผิดชอบ ชั่วดีได้ มีวินัยในตนเองรู้จักยับยั้งชั่งใจได้ตามยุทธศาสตร์ 9 ประการ ดังนี้

1. จัดโครงการครอบครัวเข้มแข็ง — โรงเรียนอบอุ่น เพื่อรวมพลังระหว่างบ้านและโรงเรียนให้เป็นที่พึ่งแก่เด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

2. นำศาสนธรรมสู่เด็กและเยาวชนเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิตด้วยความร่วมมือระหว่างสถาบันทางศาสนาและโรงเรียน

3. สร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและเคารพในประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตน ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และการฝึกตามหลักสูตรของนักศึกษาวิชาทหาร

4. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัยเพื่อพัฒนาสุขภาพกายและใจ เสริมสร้างวินัยในตนเองและสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม

5. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เล่นดนตรีเพื่อกล่อมเกลาจิตใจและเสริมสร้างสุนทรียภาพ

6. ส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบความสามารถของตนเองมีช่องทางในการแสดงออกและสื่อสารที่หลากหลาย เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับโลกในอนาคต

7. ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความภาคภูมิใจและผูกพันต่อรากฐานทางวัฒนธรรมและสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงด้วยความมั่นคงและรู้เท่าทัน

8. ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนให้เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิตและภูมิด้านทานต่อยาเสพติดและอบายมุข และจัดระบบการดูแลนักเรียนทุกคนให้ทั่วถึงโดยสร้างเครือข่ายและแนวภายในโรงเรียน

9. วางแนวทางที่จะร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้หลงติดยาเสพติด

1.3.2 กำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัด ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อป้องกันยาเสพติด

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรฐานสำหรับการดำเนินยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินและตัวอย่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องไว้ดังต่อไปนี้

มาตรฐานข้อ 1 กำหนดแผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา

ตัวชี้วัด

1. นานโยบาย 10 ข้อและยุทธศาสตร์ 9 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการ มาจัดทำแผนงานและโครงการ

2. มีระบบข้อมูลสภาพปัญหายาเสพติดในโรงเรียน

3. มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่าง

ชัดเจน

ตัวอย่างกิจกรรม

1. มีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วม มีแผนงาน โครงการ เช่น กิจกรรมร่วมคิดร่วมทำ (AIC)

2. จัดทำระบบข้อมูลปัญหา ได้แก่ ข้อมูลนักเรียน ข้อมูลสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่อยู่รอบโรงเรียน

3. ประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

มาตรฐานข้อ 2 กิจกรรมทั้งในหลักสูตรและเสริมหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม

ตัวชี้วัด

1. จัดการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. จัดกิจกรรมให้ความรู้เพื่อป้องกันยาเสพติด และบูรณาการทักษะชีวิตในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตโดยครูที่ปรึกษา

4. จัดกิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตรที่นักเรียนมีส่วนร่วม และหรือเป็นผู้นำ

ตัวอย่างกิจกรรม

1. จัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. บูรณาการทักษะชีวิตและความรู้เพื่อป้องกันยาเสพติดในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชา

3. กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

4. การฝึกทักษะชีวิตในกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชมรมสร้างค่านิยม กิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านศิลปะ กีฬา ดนตรี และวัฒนธรรม

มาตรฐานข้อ 3 จัดระบบให้ความช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงเพื่อให้มีการปรับตัวโดยไม่ไปใช้สารเสพติด

ตัวชี้วัด

1. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. มีความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน ครอบครัว สถาบันศาสนาเพื่อให้เด็กนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้มีกิจกรรมทางเลือก

ตัวอย่างกิจกรรม

ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. จัดตั้งคณะกรรมการดูแลและจัดทำแผนพัฒนาครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. จัดอบรมครูที่ปรึกษา
3. จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษา
4. กิจกรรมของครูที่ปรึกษา เช่น กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน กิจกรรมช่วยเหลือและประเทืองปัญญา จัดประชุมผู้ปกครอง ดูแลด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น
 - 4.1 โครงการเพื่อนเด็ก
 - 4.2 ค่ายจริยธรรม
 - 4.3 ลานกีฬา ดนตรี ศิลปะ
 - 4.4 โครงการค่ายชนะใจ (ชุมชนเข้มแข็ง โรงเรียนอบอุ่น)

กับนอกโรงเรียน

- มาตรฐานข้อ 4 สถานศึกษามีระบบการดำเนินการ ดังนี้
1. เด็กกลุ่มเสี่ยงได้รับการรักษาเบื้องต้นจากโรงเรียน หรือประสานงานกับนอกโรงเรียน
 2. เด็กกลุ่มติดได้รับการรักษาฟื้นฟูจากหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ
 3. เด็กกลุ่มคำเป็นอาชีพได้รับการจัดการให้หยุดยั้งการกระทำความผิดซ้ำ
1. มีระบบการคัดกรองนักเรียนที่ไ้ยาออกจากนักเรียนที่ติดยาและมีการรักษาเบื้องต้นแก่เด็กที่ไ้ยา
2. มีระบบการคัดกรองผู้ติดยาออกจากผู้เสพ มีระบบส่งต่อและมีระบบการติดตามประเมินผล
3. มีระบบคัดกรองผู้คำเป็นอาชีพออกจากนักเรียนผู้ติดยา และมีระบบประสานและส่งต่อกับตำรวจ ทหาร และสถานพินิจเด็กและเยาวชน

ตัวอย่างกิจกรรม

1. มีกลุ่มบำบัดและค่ายบำบัด เช่น ค่ายเยาวชนต้นกล้า ค่ายฟื้นฟูจิตใจ ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต และค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
2. จัดบริการให้คำปรึกษา
3. จัดสังคมบำบัดแบบผู้ป่วยนอก จัดสังคมบำบัดแบบผู้ป่วยใน
4. การฟื้นฟูดูแลหลังการบำบัด (After Care) ในโรงเรียน

5. กำหนดมาตรการการลงโทษของผู้ค้า และกลุ่มค้าที่พัฒนาจากผู้เสพให้ครู อาจารย์ดูแลอย่างใกล้ชิด

6. ผู้ค้าเชิงธุรกิจให้ดำเนินการตามกฎหมาย

7. โครงการตำรวจประสานงานประจำโรงเรียน

8. จัดทำค่ายระยะยาวในการจำกัดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

9. สถานศึกษาเตรียมรองรับการกลับมาจากการเข้าค่ายหรือสถานพินิจ

มาตรฐานข้อ 5 มีการบริหารจัดการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ตัวชี้วัด

1. มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครู — อาจารย์ ผู้แทนนักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ

2. มีการสร้างระบบประกันคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ตัวอย่างกิจกรรม

1. การประชุมคณะกรรมการเป็นระยะๆ เพื่อวางแผน ติดตามและสนับสนุน

2. การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งระบบข้อมูล ระบบการประเมินภายในและภายนอก

มาตรฐานข้อ 6 มีระบบการนิเทศ ติดตามและประเมินผล

ตัวชี้วัด

1. มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและประเมินผลได้

2. มีระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการประเมินก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินการ

3. มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงการดำเนินการ

4. มีการรายงานผลการประเมินปีละ 2 ครั้ง

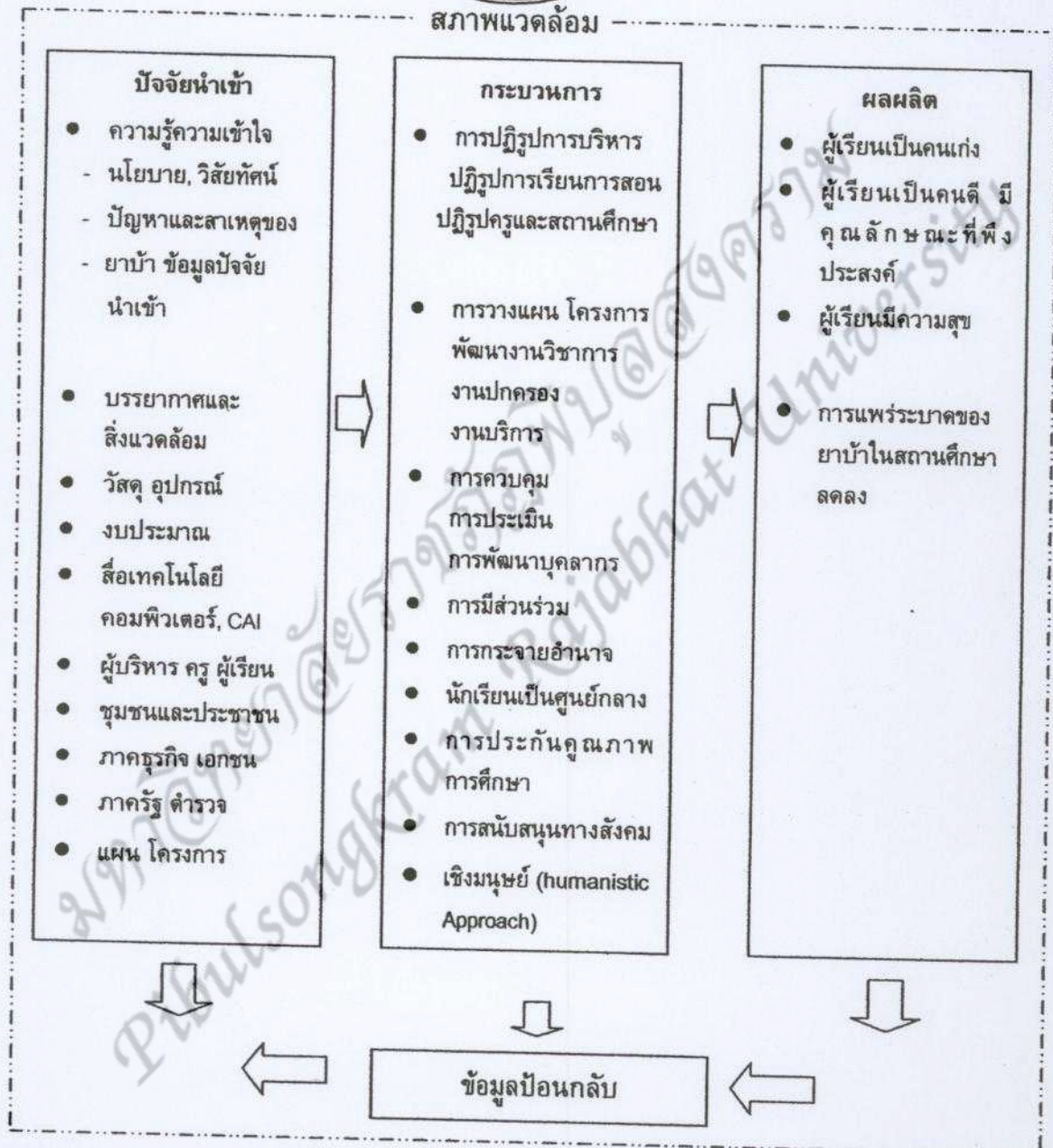
1.4 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 17 – 34)

กรอบแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษานั้นกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาให้เป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยนำแนวคิดเชิงระบบมาใช้ประโยชน์ในงานบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีการกระจายอำนาจการบริหารให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม คือผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ ผู้สอน ผู้ปกครอง ตำรวจ ชุมชนและประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักในปัญหายาเสพติดโดยมุ่งเสริมนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามโครงการโรงเรียนสีขาวให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมมากยิ่งขึ้น

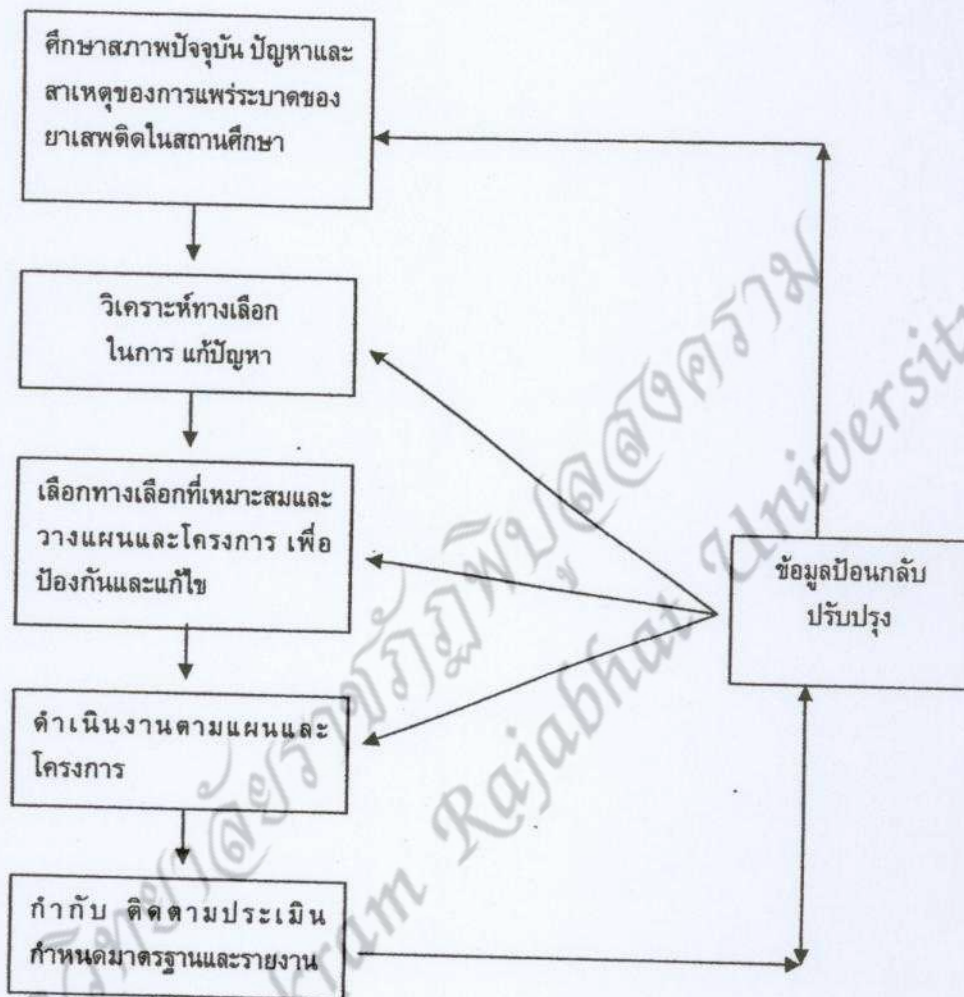
แนวความคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานของความร่วมมือขององค์กรทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อช่วยกันดูแลบุตรหลาน ให้ปลอดภัยจากยาเสพติดโดยใช้โรงเรียนเป็นหลักในการดำเนินงาน ดังปรากฏในภาพประกอบ 2 - 3

สถานศึกษา

สภาพแวดล้อม

ภาพประกอบ 2 แสดงหลักคิดในการส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
อย่างเป็นระบบ

ยุทธศาสตร์หลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษานั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด 5 แนวคิด คือ 1) หลักคิดเชิงระบบ (System Approach) 2) การมีส่วนร่วม (Participation and Collaboration) 3) การกระจายอำนาจ (Decentralization) 4) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (Child-Centered Development) 5) การนำแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้ขยายความของยุทธศาสตร์หลักดังกล่าวดังนี้

1. หลักคิด คิดเชิงระบบ (System Approach) โดยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จำเป็นต้องร่วมศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษาของตน ให้เด่นชัดก่อนแล้วจึงร่วมกำหนดเป้าหมาย ร่วมคิดหาทางเลือกและร่วมประเมินทางเลือกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาและบริบท (Context) ของโรงเรียนแต่ละแห่งเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและโครงการแล้วลงมือดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาดตามแผนและโครงการที่กำหนด โดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมิน และปรับปรุงโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ส่วนองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดเชิงระบบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามีดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัย (Input) คือสิ่งต่างๆที่ก่อให้เกิดการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ได้แก่

1.1.1 ทุนทางทรัพยากรบุคคล คือ ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้นำชุมชน ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น

1.1.2 ทุนทางทรัพยากรวัตถุ คือ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ทุนการศึกษา สิ่งของ และเงินงบประมาณ

1.1.3 ทุนทางทรัพยากรสารสนเทศ ข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ

1.1.4 ทุนทางวัฒนธรรม คือ ความรัก ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันในสถานศึกษาและในสังคมไทย

1.1.5 ทุนทางสังคม คือ ระบบคุณค่า อุดมการณ์ ความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพต่อธรรมชาติ การดำรงรักษาธรรมชาติไว้ได้ รวมทั้งการมีความเอื้ออารีต่อกัน

1.1.6 ทุนทางปัญญา คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และส่งสมมาเพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งผู้นำทางปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา และมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

1.2 กระบวนการ (Process) คือ กระบวนการแปรสภาพของปัจจัยตามข้อ 1.1 ให้เป็นผลผลิตออกไปจากระบบ กระบวนการเปลี่ยนแปลงปัจจัยให้เป็นผลผลิตในระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาของโรงเรียนมีหลายประการได้แก่ กระบวนการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหารวมทั้งการหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา กระบวนการวางแผนการลงมือปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายา กระบวนการจัดโครงสร้าง หรือกระบวนการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในสถานศึกษา กระบวนการควบคุม การประเมิน และการตัดสินใจ รวมทั้งกระบวนการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นเป้าหมายหลัก

1.3 ผลผลิต (Output) เป็นผลที่ได้จากระบบของสถานศึกษา ได้แก่ ผลผลิตที่ได้จากระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเพื่อส่งออกสู่สภาพแวดล้อม ส่งออกสู่สังคมซึ่งผลผลิตดังกล่าว มีทั้งผลผลิตที่ตรงตามวัตถุประสงค์ และผลผลิตที่ไม่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ 1) ไม่ลอง 2) ไม่เสพ 3) ไม่จำหน่าย 4) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ได้แก่ 1) ทดลองใช้ยา 2) ติดยาเสพติด 3) จำหน่ายยาเสพติด และ 4) กลุ่มที่ออกจากการบำบัดรักษาแล้ว

2. การมีส่วนร่วม (Participation and Collaboration) หมายถึงการมีส่วนร่วมกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาในทุกมิติอย่างจริงจัง คือ

2.1 ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2.2 ร่วมคิด ร่วมวางแผน

2.3 ร่วมปฏิบัติ ติดตาม และ

2.4 ร่วมประเมินการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของสร้างความรับผิดชอบที่มุ่งมั่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาอย่างจริงจัง

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) คือ การกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นทุนทางวัตถุ ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคมให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษาโดยตรง คือ ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและประชาชนซึ่งอยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด รวมทั้งให้การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) ในด้านต่างๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในและนอกสถานศึกษา นั่นคือ

3.1 การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร

3.2 การสนับสนุนด้านวัสดุสิ่งของ เงิน ทรัพยากรต่างๆ

3.3 การสนับสนุนด้านจิตใจ อารมณ์

3.4 การสนับสนุนด้านการประเมิน

4. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (Child-Centered Development) คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา กล่าวคือ การดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงคุณลักษณะ (Specification) และปรับปรุงอาคารสถานที่ เช่น ห้องน้ำห้องส้วม อาคารเรียน โรงอาหาร รั้ว คาดฟ้า ใต้ถุนอาคารเรียนให้เหมาะสม รวมทั้งการปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสถานศึกษาให้เหมาะสมมากขึ้น เช่น ระเบียบ

การแต่งกายเสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรี
ของความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ให้มากขึ้น

5. การนำแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เกี่ยวกับ
การประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

5.1 ใช้ในการควบคุมคุณภาพการศึกษาด้านสุขภาพอนามัยผู้เรียนโดยกำหนด
มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้านสุขภาพอนามัยขึ้นแล้วดำเนินการพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่
กำหนดขึ้น

5.2 การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยการตรวจสอบ
ทบทวน และปรับปรุงการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดทั้งระบบของสถานศึกษา

5.3 การประเมิน และรับรองคุณภาพการศึกษาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา
ยาเสพติดของสถานศึกษา เพื่อรับรองคุณภาพโดยองค์กรภายนอกกระทรวง

จากยุทธศาสตร์หลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของ
ยาเสพติด ดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 22 - 23) ได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีและ
ผลการศึกษาวิจัยในเรื่องต่างๆ รวมทั้งผลที่ได้จากนโยบายของกระทรวงศึกษาและกรมต่างๆ
ที่เกี่ยวข้องมาสรุปเป็นทางเลือกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
2 แนวทางด้วยกันคือ 1) การป้องกันและแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย 2) การป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเชิงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การป้องกันและแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย

1.1 การแก้ไขเชิงรุก โดยการเปิดเวทีสัมมนาผู้บริหารระดับสูง รวมทั้ง
ครู-อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อหามาตรการและแนวทางในการดูแลและจัดการกับนักเรียน
ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้จัดแบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1.1.1 กลุ่มที่ยังไม่เคยใช้สารเสพติด

1.1.2 กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติด

1.1.3 กลุ่มที่ติดยาเสพติด

1.1.4 กลุ่มผู้จำหน่ายสารเสพติด

1.1.5 กลุ่มที่ติดยาเสพติดและบำบัดรักษาหายแล้ว และเพื่อให้เกิด

ความชัดเจนในการปฏิบัติให้ตรงกันในเรื่องของนโยบาย มาตรการ และการปฏิบัติในการป้องกัน

และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเชิงรุก กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1.1.5.1 วางมาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้ค้ายาบ้าหรือผู้สร้างความต้องการยาบ้าให้เกิดขึ้นกับเพื่อนนักเรียนโดยวิธีขายตรง หรือสร้างเหยื่ออาชญากรให้เกิดขึ้นทุกวัน

1.1.5.2 วางมาตรการในการจัดการกับนักเรียนผู้เสพยาบ้า

1.1.5.3 วางมาตรการในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบโรงเรียน

1.2 การควบคุมขนาดของโรงเรียน รัฐควรส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับลดขนาดของโรงเรียนให้เหมาะสมเพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างซับซ้อนให้มีขนาดพอเหมาะ ให้อุบลากในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การควบคุมทางสังคมของผู้บริหารและครูที่ให้กับนักเรียนเป็นไปอย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียน

1.3 การควบคุม ส่งเสริม (Campaign) การเสนอข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ เรื่อง ยาบ้า เรื่องนโยบาย มาตรการ การปฏิบัติ และการให้ความหมายเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม จัดให้มีนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันทำข้อมูลสารสนเทศเรื่องยาบ้าเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์และวารสารทั่วไป และส่งเสริมความเข้าใจเรื่องยาบ้าอย่างกว้างขวาง ถูกต้อง และครอบคลุมบุคลากรทุกระดับ

1.4 ส่งเสริมให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงกฎเกณฑ์ระเบียบและแนวปฏิบัติของโรงเรียนในบางเรื่องให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ได้แก่

1.4.1 ปรับปรุงระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติ การกระทำผิดและบทลงโทษนักเรียน

1.4.2 ปรับปรุงระเบียบการแต่งกาย เครื่องแต่งกายและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของนักเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับเรื่องประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม

1.5 ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนเรื่องสารเสพติดตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ทั้งนี้รัฐโดยกระทรวง ศึกษาธิการ และสถานศึกษาควรถือเป็นนโยบายสำคัญในการเน้นความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคมให้แก่ผู้เรียนโดยเชื่อมโยงวิถีคิดแบบองค์รวมไม่คิดแยกส่วน โดยบูรณาการเรื่องสารเสพติดเพศศึกษา การดูแลสุขภาพสุภาพอนามัยและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

เข้าด้วยกัน เพราะลักษณะของปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดจะยึดโยงอยู่กับปัญหาหลายปัญหาในโรงเรียน คือ ปัญหาการลักขโมย การหนีเรียนไปมั่วสุม การทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน การลาออกจากโรงเรียนกลางคัน การมีเพศสัมพันธ์กันอย่างไม่เหมาะสมในหมู่ผู้ใช้ยาเสพติด การติดเชื้อไวรัสโรคเอดส์ และไวรัสตับอักเสบบ การตั้งครรภ์ และการทำแท้ง เป็นต้น

1.6 ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์ที่ระบุ (specification) ในด้านคุณลักษณะของห้องน้ำ ห้องส้วม อาคารเรียนและห้องเรียนให้เหมาะสมมากขึ้น

1.7 ส่งเสริมให้โรงเรียน โรงพยาบาล หรือศูนย์อนามัย มีคลินิกสุขภาพสำหรับวัยรุ่นเพื่อให้ข้อมูลสารสนเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของวัยรุ่นซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาตามข้อ 1.5

จากยุทธศาสตร์หลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนนั้นเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดลงสู่นักเรียน ดังนั้นโรงเรียนจำเป็นต้องจัดระบบงานด้านยาเสพติดเพื่อบูรณาการการทำงานทั้งกับหน่วยงานภายในโรงเรียน และหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวคือ การขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในโรงเรียนนั้น ถือเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารโดยตรงในฐานะหัวหน้าสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินงานในเชิงนโยบายให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า มีสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงนโยบายหรือไม่ อย่างไร และมีการดำเนินงานอยู่ในระดับใด โดยศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ว่าผู้บริหารโรงเรียนได้มีการวางแผน ขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยกำหนดนโยบายของโรงเรียนให้ดำเนินงานในเรื่องดังต่อไปนี้หรือไม่ คือ 1) มีการจัดการอบรมสัมมนา ผู้บริหาร ครู-อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับชั้น เพื่อหามาตรการ และแนวทางในการดูแลนักเรียนอย่างเป็นระบบ 2) ให้มีการกลั่นกรองนักเรียนและแยกประเภทนักเรียนออกเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และกลุ่มที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน 3) กำหนดนโยบาย มาตรการการปฏิบัติ และเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 4) จัดทำข้อมูลสารสนเทศเรื่องยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด โทษทางกฎหมาย และเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ 5) จัดระเบียบเรื่องความประพฤติ การกระทำความผิดและบทลงโทษนักเรียน 6) ดูแลระเบียบ

การแต่งกาย เครื่องแต่งกายของนักเรียน เครื่องใช้ต่างๆ อย่างเหมาะสม 7) บุรณาการหลักสูตร เรื่องยาเสพติด เพศศึกษา และสุขอนามัยเข้าด้วยกัน 8) จัดให้มีห้องน้ำ ห้องส้วมของนักเรียนใน อาคารเรียน 9) ปรับปรุงมุมอับ มุมลับตาคนในห้องน้ำ ห้องส้วมของนักเรียนและในบริเวณ โรงเรียน 10) มีศูนย์สุขอนามัยของโรงเรียนหรือคลินิกสุขภาพวัยรุ่น เพื่อให้ข้อมูลและคำปรึกษา 11) แต่งตั้งบุคลากรดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 12) แต่งตั้งบุคลากรดำเนินงาน กิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด 13) กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานการ ปฏิบัติงานเป็นประจำ 14) ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อการสนับสนุนทางสังคม

2. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของ สังคมและประเทศชาติโดยได้มีการแพร่กระจายไปทุกระดับและเข้าไปในกลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นพลัง สำคัญของประเทศชาติ การแพร่ระบาดของยาเสพติดจากการสำรวจข้อมูล การแพร่ระบาดของ ยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงระดับปริญญาตรีในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทยจำนวน 5,365,942 คน เมื่อปี พ.ศ. 2542 พบว่า มีนักเรียน นักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจำนวน 663,290 คนคิดเป็นร้อยละ 12.4 ในจำนวนนี้มีผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้าจำนวน 380,565 โดยเป็นผู้ติดยา 80,819 คน ผู้เสพและ ผู้มีประสบการณ์เคยเสพ 429,473 คน ผู้ค้าและผู้ติด ผู้เสพที่เคยมีประสบการณ์ในการค้าจำนวน 152,998 คน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2546 : 1)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาดังกล่าว รัฐจำเป็นต้องเร่งรัดให้มี การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยกำหนดการแก้ไขปัญหายาเสพติด (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2543 : 24 - 29) ดังนี้

2.1 ทำความเข้าใจกับครู-อาจารย์ บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เข้าใจตรงกัน ในนโยบาย มาตรการ การให้ความหมาย และการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติด โดยให้ ความรู้อย่างลึกซึ้งในเนื้อหาที่จำเป็นในเรื่องต่อไปนี้ คือ 1) คุณลักษณะของนักเรียนและมาตรการ พิเศษในการดูแลเอาใจใส่นักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม 2) โทษภัยของยาเสพติดทางร่างกายและทาง กฎหมาย 3) กลวิธีส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 4) การควบคุมและสนับสนุนทางสังคมที่ได้ผล ดังนี้

2.1.1 กลุ่มผู้เรียนที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด

คุณลักษณะของผู้เรียนกลุ่มนี้คือ ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่อบอุ่น พื้นฐานครอบครัวดี ผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแล มีผลการเรียนดี สุขภาพร่างกายและจิตใจดี คบเพื่อนดี ความประพฤติดี ระเบียบเรียบร้อย เสียสละ โอบอ้อมอารี ให้ความร่วมมือในการเรียนและในกิจกรรมของโรงเรียนดี มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าแสดงออกในทางที่ดี ใฝ่หาความรู้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตัวเอง มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมตามวัย

กลวิธีดูแลผู้เรียนกลุ่มนี้ คือ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

1. ให้ความรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติดในระยะยาวโดยสอดแทรกเนื้อหาความรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดในหลักสูตร จัดอบรม เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ สร้างความตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด
2. จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ดำเนินการโดยจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียนหรือในสถานศึกษา จัดนิทรรศการขึ้นในโอกาสสำคัญๆ จัดเสียงตามสายในสถานศึกษา กิจกรรมหน้าเสาธง อบรมแกนนำเยาวชน เช่น อาสาสมัครเพื่อต่อต้านยาเสพติด เพื่อนเตือนเพื่อน เป็นต้น
3. จัดให้มีกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลาย และมุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น การออกกำลังกาย การดนตรี การบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ชมรมวิชาการต่างๆ ส่งเสริมด้านจริยธรรม เช่นการนั่งสมาธิ ส่งเสริมการฝึกอาชีพ เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น
4. ยกย่องให้เป็นแบบอย่างที่ดี จัดประกวด แข่งขัน ให้งานวัล
5. จัดให้นักเรียนปกครองกันเอง ให้เพื่อนช่วยเพื่อน
6. จัดบรรยากาศของสถานศึกษาให้นักเรียนมีความสุขในการใช้ชีวิต อยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง
7. ผู้สอนคอยสอดส่อง เอาใจใส่ความประพฤติอย่างใกล้ชิดคอยให้คำปรึกษา ให้ความรักความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ

2.1.2 กลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด

คุณลักษณะของนักเรียนกลุ่มนี้มักมาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสม ขาดความรักความอบอุ่น ความประพฤติก้าวร้าว ที่พักอาศัยตั้งอยู่ในชุมชนแออัดและสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่สนใจการเรียน ขาดเรียน ผลการเรียนต่ำ ผิดหวังในชีวิต มั่วสุมใน

สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ครอบครัวยากจน ผู้ปกครองและตัวนักเรียนไม่ให้ความสนใจในการเรียน ประพฤติตนเกินวัย ผู้ปกครองมีความรู้่น้อย มีบุคคลในครอบครัวติดยาเสพติด ขาดตัวอย่างที่ดี ขาดผู้แนะแนวที่ถูกต้อง

กลวิธีดูแลนักเรียนกลุ่มนี้ทุกฝ่ายต้องร่วมมือและประสานกันในการแก้ปัญหาและเน้น ที่มาตรการการให้ความช่วยเหลือเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ โดยให้ความรู้ถึงโทษของยาเสพติด จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อต่อต้านยาเสพติดดังนี้

1. ให้ความรักความเข้าใจ ดูแลเอาใจใส่ สอดส่องดูแลให้ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด เป็นที่ปรึกษา จัดบริการให้คำปรึกษานั่นการแนะแนว ผูกทักกะชีวิตให้ผู้เรียนเข้าใจ กลวิธีแก้ปัญหา

2. ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อน ให้กลุ่มที่ใช้ยาเสพติดดูแลกลุ่มที่ทดลองใช้ยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และให้ความสำคัญกับเยาวชนกลุ่มนี้ให้มาก

3. จัดให้มีพี่เลี้ยง ครูพี่เลี้ยงโดยผู้เรียนเป็นผู้เลือกเอง ซึ่งเป็นผู้ที่ตนไว้วางใจเพื่อจะได้ปรับทุกข์และขอคำปรึกษาได้ทุกเรื่อง

4. ดำเนินมาตรการป้องกันปรามโดยการตรวจค้น และสุ่มตรวจปัสสาวะผู้เรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเป็นครั้งคราวโดยไม่มีการบอกล่วงหน้า

5. จัดทำกลุ่มบำบัดในลักษณะของค่ายนักเรียนโดยมีครู-อาจารย์คอยดูแลและประสานกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด

6. ครู-อาจารย์ผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนควรได้รับการอบรมให้มีความรู้และประสบการณ์ในการแก้ปัญหากลุ่มผู้เรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนกลุ่มนี้โดยเฉพาะ

2.1.3 กลุ่มผู้เรียนที่ติดยาเสพติด

คุณลักษณะของผู้เรียนกลุ่มนี้ จะขาดเรียนบ่อย ร่างกายผอม กระดูกโปน สุขภาพไม่ดี ผิดหวังในชีวิต ไม่สนใจการเรียน ผลการเรียนต่ำ ขาดเรียนบ่อย มั่วสุมในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ครอบครัวยากจน อารมณ์และพฤติกรรมไม่คงที่ ไม่ตรงเวลา ชอบเก็บตัวอยู่ตามลำพัง ไม่คบเพื่อน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม จะหลบผู้ปกครองและครู-อาจารย์ จับกลุ่มมั่วสุมอยู่นอกโรงเรียน แต่งตัวไม่เรียบร้อย ไม่สนใจตนเองหรือผู้อื่น ขาดตัวอย่างที่ดี ชอบก่อเหตุทะเลาะวิวาท ลักเล็กขโมยน้อย ไม่เชื่อฟัง มีปัญหาการเงิน โกหก มีอาการเห็นได้ชัดเมื่อต้องการเสพยา คือ ตาเหลือง มีร่องรอยการเสพยาตามตัว มีอุปกรณ์การเสพและยาเสพติดไว้ในครอบครอง สับสนหรือมากกว่าปกติ

กลวิธีดูแลนักเรียนกลุ่มนี้ คือใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความรักความเข้าใจ ดูแลเอาใจใส่ สอดส่องดูแลความประพฤติอย่างใกล้ชิด ให้ความเข้าใจ จัดอบรมเรื่องโทษของยาเสพติด และ

1. จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อต่อต้านยาเสพติด
2. ใช้มาตรการป้องปรามโดยให้มีการตรวจสอบสภาพประจำปี และตรวจค้นยาเสพติด สุ่มตรวจปัสสาวะเพื่อหา ยาเสพติด

3. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานทางสาธารณสุขในการจัดทำกลุ่มบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ แยกกลุ่มให้นักเรียนที่ไม่เคยใช้ยาเสพติดดูแลกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด

4. ให้อยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ แนะนำให้กลับใจ

5. ทำทัณฑ์บน ภาคทัณฑ์

6. ทัศนศึกษาโรงพัก เรือนจำ สถานบำบัดรักษาและสร้างภูมิคุ้มกัน

7. แยกกลุ่ม ประสานงานกับตำรวจให้จับกุมลงโทษ

2.1.4 กลุ่มผู้เรียนที่จำหน่ายยาเสพติด

คุณลักษณะของนักเรียนกลุ่มนี้จะมีผู้แจ้งเบาะแสให้สถานศึกษาได้ทราบหรือทราบได้จากการแต่งตัวเกินฐานะ ร่ำรวยผิดปกติ มีลักษณะของการเป็นผู้ติดยามาก่อนต่อมาได้พัฒนามาเป็นผู้ค้า ความประพฤติไม่ดี ก้าวร้าว โกหกเก่ง ทำตัวเป็นผู้มีอิทธิพล ทำตัวเหนือกฎหมายและเป็นหัวหน้ากลุ่ม ผลการเรียนรู้ไม่ดี ขาดเรียนบ่อย มีเพื่อนแปลกหน้าจากภายนอกมาพบบ่อยๆ ชอบเดินห้างสรรพสินค้า เมื่อจับได้ควรใช้มาตรการทางกฎหมาย และควรติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

กลวิธีดูแลผู้เรียนกลุ่มนี้ คือ

1. แจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อให้สอดส่องติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

2. ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษที่จะได้รับ ให้คำปรึกษา ให้โอกาส

3. ส่งสถานบำบัดรักษาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ

4. จัดให้มีศูนย์เก็บข้อมูลและ และสืบสวนหาข่าวเพิ่มเติม

5. แยกกลุ่มทำทัณฑ์บน ภาคทัณฑ์ กรณีทำผิดกฎหมาย ให้ออกจาก

สถานศึกษา

6. ประสานงานกับชุมชน ให้รางวัล สืบบนนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแส

7. ส่งไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาหรือ

ควบคุม

8. จับกุม ปรามปรามตามกฎหมาย ตรวจค้นแหล่งมั่วสุม และตรวจค้น

แหล่งค้ายาเสพติด

2.1.5 กลุ่มผู้เรียนที่ติดยาเสพติดและบำบัดรักษาหายแล้ว

คุณลักษณะของผู้เรียนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมคล้ายกับนักเรียนกลุ่มที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด

กลวิธีดูแลนักเรียนกลุ่มนี้ ให้ใช้มาตรการในการให้ความช่วยเหลือ สอดส่องดูแล เฝ้าระวังความประพฤติ เพื่อไม่ให้กลับไปใช้ยาใหม่อีก โดยครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา เพื่อน จะต้องชี้แจงและทำความเข้าใจให้สังคมในโรงเรียนและทางบ้านยอมรับและให้โอกาสนักเรียนให้กลับตัวเป็นคนดี นอกจากนี้ยังต้องดำเนินแนวทางเช่นเดียวกับกลุ่มที่ไม่ใช้ยาเสพติด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระยะยาวต่อไป

2.2 ให้ความรู้ความเข้าใจ พยายามพัฒนาวิธีคิดของฝ่ายปกครองโรงเรียน และครู ในมิติใหม่ที่เป็นที่พึงของนักเรียน เป็นผู้ให้ความรักและความเข้าใจ มุ่งเป้าหมายที่การจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ใช้มาตรการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน ร่วมมืออย่างจริงจังกับผู้ปกครองในการดูแลติดตามและแก้ไขปัญหาให้มากขึ้น

2.3 ด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน ปรับเปลี่ยนคุณลักษณะและสภาพทางกายภาพของห้องน้ำ ห้องส้วมนักเรียนให้ไม่ทึบ ขจัดมุมอับตามใต้ถุนอาคารและบริเวณอื่นในโรงเรียน ปรับปรุงรั้วให้ยากต่อการปีนเข้าออก เพิ่มจำนวนห้องน้ำนักเรียน ให้อยู่ในอาคารเรียน

2.4 จัดให้นักเรียนทุกห้องมีห้องเรียนประจำ ลดการเดินทางและลดชั่วโมงว่างให้น้อยที่สุด

2.5 ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดแผนการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นมากขึ้น จัดให้มีการเรียนเรื่องยาเสพติดตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีการให้การบ้านที่พอเหมาะ และควรปรับปรุงระบบการวัดผลการเรียนที่เหมาะสม ไม่ยึดหยุ่นจนเกินไป

2.6 ด้านการปกครอง จัดเวรยามโดยความร่วมมือของทุกฝ่าย ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดกำลังมาควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อย ณ ห้องน้ำในช่วงเช้าตรู่ โดยเฉพาะ และตลอดวันเป็นระยะๆ และจัดให้มีเวรยามตรวจตราบริเวณดังกล่าวและมุมปอดของโรงเรียนเป็นช่วงๆ ทั้งวัน

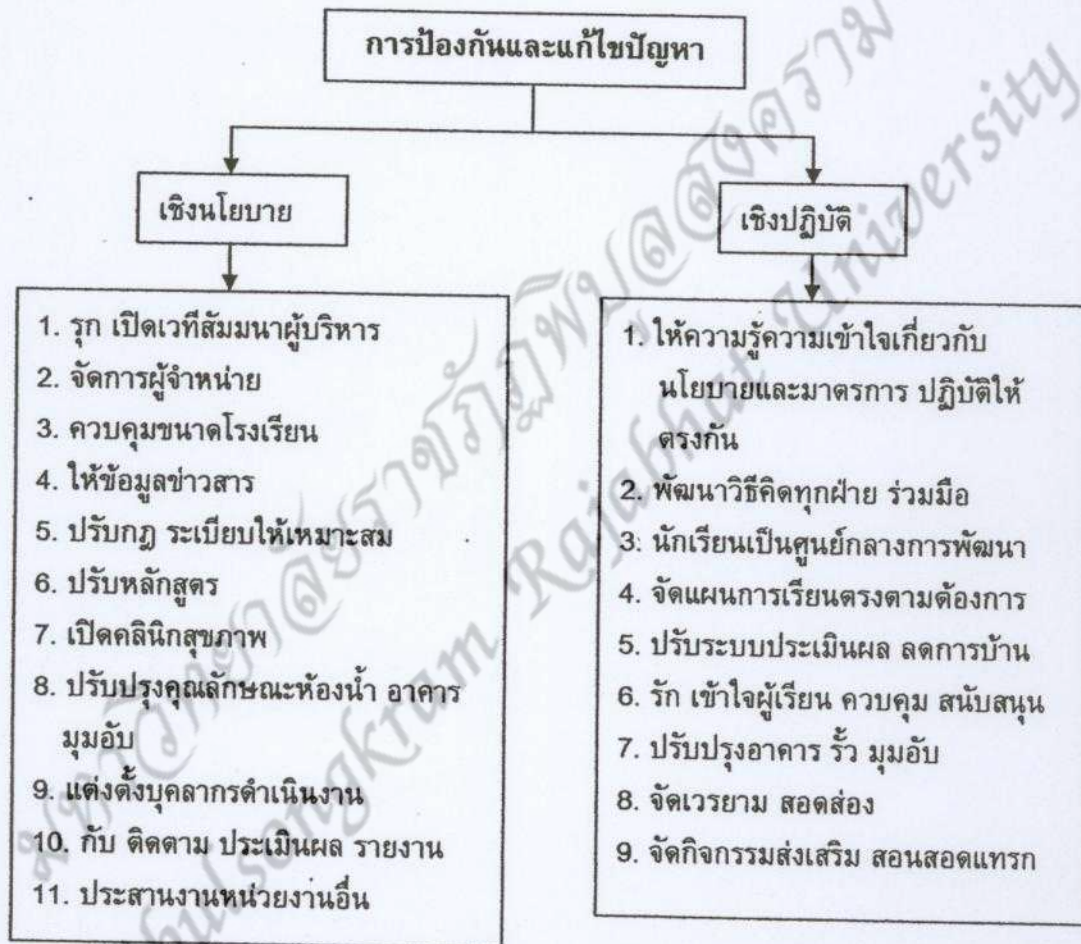
กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน ผู้บริหารในฐานะผู้รับนโยบายโดยตรงจากกระทรวงศึกษาธิการย่อมมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ผลักดันการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหาดังข้างนโยบายและเชิงปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนครูนั้นก็เป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดเช่นกัน เพราะเป็นผู้ดำเนินงานโดยตรงตามแรงขับเคลื่อนที่ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายไว้ และเพราะครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดนักเรียนรอมลงมาจากบิดาและมารดา บทบาทของครูจึงเน้นหนักในเชิงปฏิบัติซึ่งต้องอบรม ดูแล สอดส่อง ให้คำปรึกษา บำบัด หนุนนำ ชักจูง แนะนำ และดำเนินงานประสานกันทุกฝ่ายทั้งครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูผู้สอนทุกรายวิชา และครูฝ่ายปกครอง

ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียนทุกคนล้วนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนทั้งสิ้น บทบาทของผู้บริหารและครูในด้านการป้องกันถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดเนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนมาก ส่วนบทบาทด้านการปราบปรามโดยตรงนั้นเป็นภารกิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม

จากยุทธศาสตร์หลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ เน้นย้ำถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่จะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า มีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือไม่ และมีการดำเนินงานอยู่ในระดับใด โดยศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 1) มีการประชุม ชี้แจง ให้ความรู้ ครู-อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับชั้นให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ เพื่อการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน
- 2) เชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ ครู-อาจารย์ นักเรียน บุคลากรในโรงเรียนอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับโทษภัยของยาเสพติด ต่อร่างกาย และโทษทางกฎหมาย
- 3) อบรม ให้ความรู้ครู-อาจารย์อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียน และมาตรการพิเศษในการดูแลนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม
- 4) มีระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างชัดเจน
- 5) จัดกิจกรรมเพื่อต่อต้านยาเสพติด เช่นดนตรี กีฬา
- 6) จัดชมรมทางวิชาการต่างๆ เพื่อส่งเสริมด้านจริยธรรม
- 7) ครูสอนสอดแทรกเนื้อหาความรู้เรื่องยาเสพติดในการเรียนการสอนของตนเสมอ
- 8) ครูคอยสอดส่องเอาใจใส่ดูแลความประพฤติของนักเรียนอย่างใกล้ชิด

กล่าวโดยสรุป จากยุทธศาสตร์หลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด นโยบาย และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สรุปได้ดังภาพ 3

ภาพประกอบ 4 แสดงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

สายัณห์ คำดี (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการฝ่ายปกครองโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 73) คือ 1) ด้านการให้ความรู้และวิชาการ พบว่า โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดที่หน้าเสาธง ร้อยละ 87.15 พัฒนาความรู้แก่ครู ในมาตรการป้องกันแก้ไขยาเสพติดในโรงเรียนโดยส่งครูไปอบรมสัมมนาแล้วมาขยายผล ร้อยละ 86.23 จัดให้มีการสำรวจและทำสถิติผู้ไชยาเสพติดในโรงเรียน ร้อยละ 93.57 จัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติด ร้อยละ 89.00 มีแผนงาน โครงการ ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในโรงเรียน ร้อยละ 89.00 และกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ครูใช้สื่อ นวัตกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด ร้อยละ 80.00 2) ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ พบว่า โรงเรียนจัดทำข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในการป้องกันปัญหายาเสพติดแก่ครู บุคลากร และนักเรียนในโรงเรียน ร้อยละ 67.89 ประชาสัมพันธ์และประสานงานกับหน่วยงานอื่นเกี่ยวกับยาเสพติด เชิญเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาบรรยายให้ความรู้ ร้อยละ 89.91 เผยแพร่กิจกรรมป้องกันและแก้ไขยาเสพติดของโรงเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ ร้อยละ 97.06 3) ด้านกิจกรรมป้องกันและแก้ไขยาเสพติด พบว่า โรงเรียนมีการวางแผน และกิจกรรมป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในโรงเรียน โดยจัดให้มีการตรวจปัสสาวะนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ร้อยละ 94.50 แต่งตั้งให้มีบุคลากรรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขยาเสพติด ร้อยละ 83.49 ขอความร่วมมือและประสานงานกับกับหน่วยงานอื่นในการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขยาเสพติด เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 96.33 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ร้อยละ 95.41 จัดทำโครงการกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมอบรมจริยธรรมทางศาสนา ร้อยละ 89.90 จัดสรรเงินงบประมาณในการจัดกิจกรรมจากเงินบำรุงการศึกษา ร้อยละ 84.40 4) ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม พบว่า โรงเรียนมีการจัดบรรยากาศให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักเรียน ร้อยละ 82.57 ปรับปรุงอาคารสถานที่ สาธารณูปโภคให้มีความปลอดภัยต่อนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 72.48 ดำเนินการให้มีสถานที่ดำเนินกิจกรรม ที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬาพร้อมอุปกรณ์กีฬาไว้บริการ ร้อยละ 95.41 5) ด้านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ พบว่า เมื่อพบว่ามึ้นักเรียนติดยาเสพติดแล้ว ได้แจ้งผู้ปกครองทราบเพื่อส่งตัวเข้ารับการบำบัด ร้อยละ 85.32 โรงเรียนได้ดำเนินการติดตามนักเรียนที่ติดยาเสพติด ร้อยละ 88.07

โรงเรียนดำเนินการให้ความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการบำบัดรักษานักเรียนที่ติดยาเสพติด ร้อยละ 83.49 ผู้รับผิดชอบในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของนักเรียนที่ติดยาเสพติดในโรงเรียน เป็นคณะกรรมการฝ่ายปกครอง ร้อยละ 83.00 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูสภาพจิตใจ เหนียวแน่นนักเรียนที่ติดยาเสพติดให้กลับสู่สภาพปกติโดยการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม ร้อยละ 90.53 6) ด้านการติดตามนิเทศ ประเมินผล พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการติดตามนิเทศ การดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ส่วนมากดำเนินการโดยผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายต่างๆ เป็นผู้ติดตาม ร้อยละ 61.76 โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด โดยการประเมินภาคเรียนละ 2 ครั้ง ร้อยละ 51.96 มีการจัดทำคู่มือ วิธีปฏิบัติงานในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน ร้อยละ 72.63 มีการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในโรงเรียน จำนวน 1-2 ครั้ง ต่อปีการศึกษา ร้อยละ 64.22

วิรุช สอนกอง (1971 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการติดยาเสพติด และสารเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น พบว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดส่วนใหญ่ถูกเพื่อนชักชวน ร้อยละ 31.67 ชนิดของสารเสพติด ที่ประจำคือยาบ้า ร้อยละ 36.67 ได้รับสารหรือหาซื้อยามาเสพติดจากเพื่อน ร้อยละ 48.33

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

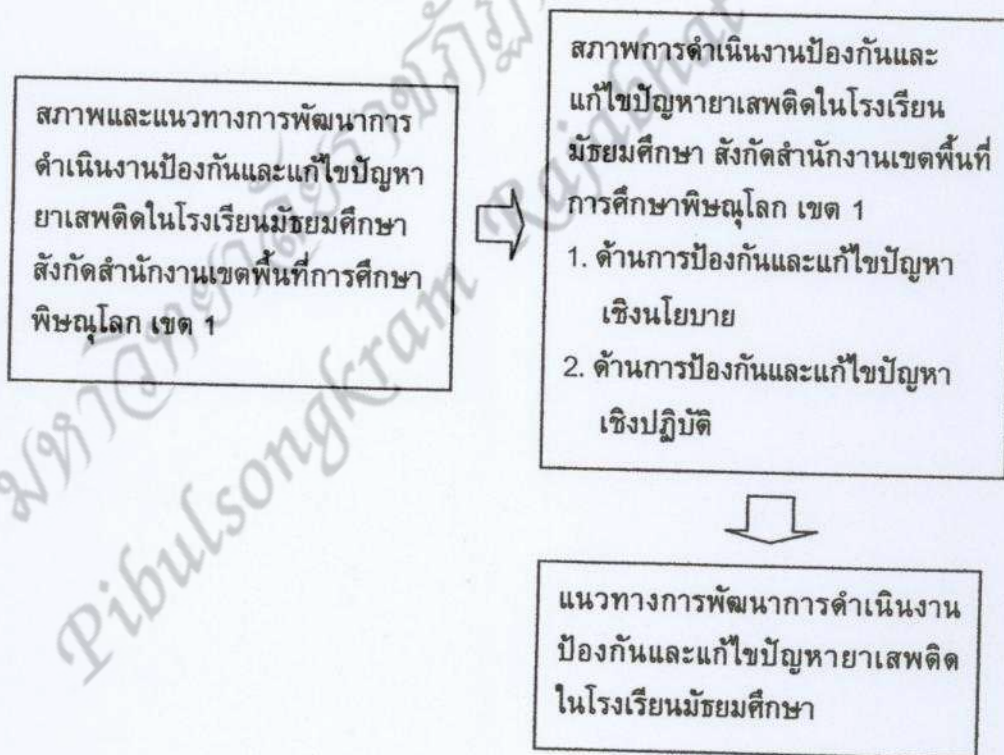
เฮกเกอร์ (Hager, 1971 : 6518) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดในชน ชนกลาง โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดให้โทษกับครอบครัว แผนการเรียน การคบเพื่อน ความบกพร่องในการคบหาสมาคมกับคนอื่น ๆ จากกลุ่มนักเรียน ชั้น 8-12 จากโรงเรียน 3 แห่ง จำนวน 4,230 คน ยาเสพติดที่ศึกษาคือ กัญชาและแอมเฟตามีน ผลการศึกษา พบว่า เด็กที่ติดยาเสพติดให้โทษมักมาจากครอบครัวที่ขาดความรัก ความอบอุ่น มากกว่าครอบครัวที่ได้รับความรัก ความอบอุ่น นอกจากนั้นผู้ติดยาจะมีความสัมพันธ์กับบุคคล ในครอบครัวน้อยลง กล่าวคือ การติดยาเสพติดให้โทษทำให้พ่อ แม่ พี่ น้อง ห่างเหินออกไปอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ

กล่าวโดยสรุป ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในสังคมมีความสลับซับซ้อนมาก มาตรการที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นไม่สามารถใช้มาตรการการป้องกันเพียง มาตรการเดียวได้ ต้องประยุกต์ใช้มาตรการเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในลักษณะที่ป้องกัน และลักษณะที่แก้ไขไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นแนวคิดในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติด ในโรงเรียนจึงมีแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญคือ 1) มุ่งพัฒนาตัวบุคคล โดยการสร้างศักยภาพ และ

คุณภาพชีวิตของคนด้วยการให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร และสร้างเสริมด้วยกิจกรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ 2) ผสมผสานมาตรการในการดำเนินงานโดยวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบ ค้นหาสาเหตุ กำหนดทางเลือกที่จะใช้มาตรการที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้มาตรการป้องกัน พื้นฟู หรือบำบัด ด้วยการผสมผสานมาตรการอย่างยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนได้ 3) กำหนด แต่งตั้งบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบตามความถนัดของหน่วยงานนั้นๆ เช่น ฝ่ายปกครองโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย